

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра загальної фізики

ЗВІТ

про виконання лабораторної роботи № 3

Назва роботи «Перевірка закону Ома для електричного кола постійного струму»

Виконав: Марущак А.С.

студент групи ПЗ-15

інституту ІКНІ

Лектор: доцент Рибак О.В

Керівник лабораторних занять:

Ільчук Г.А.

Львів - 2022

Мета роботи: необхідно перевірити закон Ома для постійного струму.

Прилади та матеріали: Електричне коло з амперметром та 3-ма вольтметрами.

Короткі теоретичні відомості:

Закон Ома для однорідної ділянки кола (тобто ділянки, яка не містить ЕРС) формулюється так:

сила струму I на ділянці кола прямо пропорційна напрузі (різниці потенціалів) на його кінцях і обернено пропорційна опору R цієї ділянки:

$$I = \frac{U}{R} = \frac{\varphi_1 - \varphi_2}{R},$$

де R – опір однорідної ділянки кола, причому

$$R = \rho \frac{\ell}{S},$$

Величина σ , обернена до питомого опору ρ , називається питомою електропровідністю речовини:

$$\sigma = \frac{1}{\rho}$$

Після коротких перетворень можна отримати рівність:

$$\mathbf{j} = \sigma \mathbf{E} - \text{закон Ома у диференціальній формі.}$$

Закон Ома для неоднорідної ділянки кола (тобто ділянки, яка містить джерело з електрорушійною силою (ЕРС) ε_{12}) записується так:

$$I = \frac{\varphi_1 - \varphi_2 + \varepsilon_{12}}{R},$$

де $\varphi_1 - \varphi_2$ різниця потенціалів на кінцях цієї ділянки, R – опір неоднорідної ділянки кола, ε_{12} - ЕРС, яка діє на ділянці 1-2, причому:

$$\varepsilon_{1,2} = \int_1^2 (\mathbf{E}_{\text{стор},} d\ell)$$

Електрорушійна сила $\mathcal{E}_{1,2}$ чисельно дорівнює роботі, виконаній сторонніми силами при переміщенні вздовж ділянки кола одиничного додатного заряду із точки 1 в точку 2.

Спадом напруги U_{12} на ділянці кола 1-2 називають фізичну величину, яка чисельно дорівнює роботі, яка виконана сумарним полем кулонівських і сторонніх сил при переміщенні вздовж кола одиничного додатного заряду з точки 1 у точку 2:

$$U_{12} = \int_1^2 (\mathbf{E}_{\text{кул}} + \mathbf{E}_{\text{стор}}), d\ell,$$

$$\text{або } U_{12} = \varphi_1 - \varphi_2 + \mathcal{E}_{12}$$

Звідси:

$$IR = \varphi_1 - \varphi_2 + \mathcal{E}_{12}$$

Якщо електричне коло замкнене, то точки 1 і 2 збігаються, тому $\varphi_1 = \varphi_2$ і тоді:

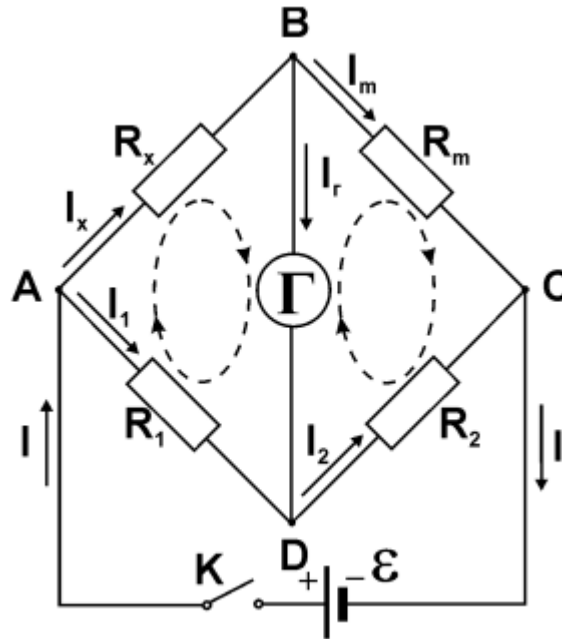
$$I = \frac{\mathcal{E}}{R_{\text{повн}}}$$

Контрольні запитання:

- Пояснити принцип дії містка постійного струму (Уїтстона)**
Робота цієї конструкції базується на тому, що є два плеча супротиву, через які може протікати струм, причому кожне складається з 2ох резисторів. Між резисторами прокладена перемичка на якій власне і знаходиться вимірювальний пристрій. Якщо опори двох плеч однакові, то струм через місток не потече, як між точками рівних потенціалів, і стрілка вимірювального пристрою залишиться на нулі. Якщо ж опори не однакові, то стрілка почне відхилятися. До того ж, знаючи покази приладу і опори інших резисторів, можна визначити опір невідомих. Схожу концепцію в повсякденному житті можемо бачити на шалькових терезах.
- Сформулювати правила Кірхгофа.**
перше правило Кірхгофа можна сформулювати так: сума всіх струмів, які входить у точку розгалуження, дорівнює сумі струмів, які виходять з цієї точки, тобто: $I_{\text{вх1}} + I_{\text{вх2}} + \dots = I_{\text{вих1}} + I_{\text{вих2}} + \dots$
Друге правило Кірхгофа можна сформулювати так: у будь-якому замкнутому контурі, довільно вибраному в розгалуженому електричному колі, алгебраїчна сума добутків величин струмів I_k на

опори R_k відповідних ділянок дорівнює алгебраїчній сумі електрорушійних сил, що діють у цьому контурі.

3. **Вивести розрахункову формулу для визначення опору провідника містком Уінстона**

Складаємо рівняння за першим правилом Кірхгофа (напрями струмів через резистори R_x , R_m , R_1 і R_2 вибирають умовно) для вузлів A, B, C:

$$I = I_x + I_1 \quad (\text{для вузла A}),$$

$$I_x = I_m + I_r \quad (\text{для вузла B}),$$

$$I = I_m + I_2 \quad (\text{для вузла C}).$$

Складаємо рівняння за другим правилом Кірхгофа:

$$I_x R_x + I_r R_r - I_1 R_1 = 0 \quad (\text{для контуру ABDA});$$

$$I_m R_m - I_2 R_2 - I_r R_r = 0 \quad (\text{для контуру BCDB}).$$

Якщо змінювати опори R_m , R_1 , R_2 , то при певних значеннях цих опорів потенціали точок B і D будуть рівними, тоді струм $I_r = 0$.

Врахувавши це у формулах отримаємо:

$$I_x = I_m;$$

$$I_1 = I_2;$$

$$I_1 R_1 = I_x R_x;$$

$$I_2 R_2 = I_m R_m.$$

Розв'язавши цю систему, дістаємо:

$$R_x = R_m \frac{R_1}{R_2}.$$

Робочі формули:

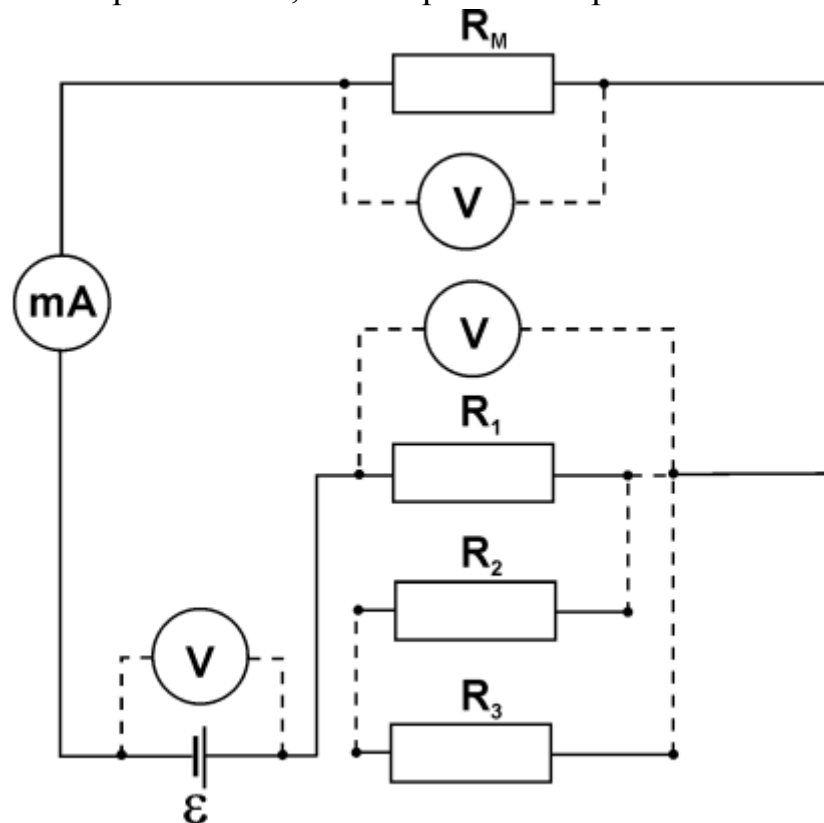
$$\varepsilon^{\text{об}} = U_{R_m}^B + U_R^B + U_{R_A}$$

$$I^{\text{об}} = \frac{\varepsilon^B}{R + R_M + R_A}$$

$$U_R^{\text{об}} = I^{\text{об}} R = \frac{\varepsilon^B}{R + R_M + R_A} R$$

Хід роботи

1. Скласти електричне коло, яке зображене на рис.

2. За допомогою магазину опорів встановлюємо опір R_M , значення якого вказане на робочому місці, та записуємо його у таблицю.
3. Записуємо в таблицю значення опорів R і R_A .
4. Вимірюємо силу струму I^B в колі за допомогою амперметра.
5. За допомогою вольтметра вимірюємо:
  - а) напругу U_R^B на опорі R ,
  - б) напругу $U_{R_m}^B$ на клемі магазину опорів,
  - в) ЕРС ε^B джерела струму. Для цього треба вийняти вилку з розетки "24 В" і приєднати вольтметр до цієї розетки.

г) напругу U_{R_A} на амперметрі.

6. Обчислюємо $\varepsilon^{об} = U_{R_m}^B + U_R^B + U_{R_A}$, враховуючи, що внутрішній опір джерела струму малий порівняно з зовнішнім. Порівнюємо отримане значення $\varepsilon^{об}$ з виміряним.
7. Перевіряємо справедливість закону Ома для замкнутого кола, обчисливши на основі формули величину струму $I^{об} = \frac{\varepsilon^B}{R+R_M+R_A}$ і порівнюємо це значення з виміряним.
8. Перевіряємо справедливість закону Ома для однорідної ділянки кола. Для цього обчислюємо

$$U_R^{об} = I^{об} R = \frac{\varepsilon^B}{R+R_M+R_A} R$$

і порівнюємо обчислене значення з виміряним

9. Усі вимірювання і обчислення проводимо у випадку послідовного з'єднання трьох відомих опорів, причому $R = R_1 + R_2 + R_3$.
10. Визначаємо відносну і абсолютну похибки I^B і ε^B .

Таблиця результатів

R_M , ОМ	R_A . ОМ	R , ОМ	I^B , 10^{-3}A	U_R^B , В	$U_{R_m}^B$, В	U_{R_A} , В	ε^B , В	ΔI , 10^{-3}A	δI , %	$\Delta\varepsilon$, В	$\delta\varepsilon$, %
2000	20	280	12	3	22	0.3	26	0.7	6.2	0.7	2.8
			I^{06} , 10^{-3}A	U_R^{06} , В			ε^{06} , В				
			11.3	3.16			25,3				
			R , ОМ	I^B , 10^{-3}A	U_R^B , В	$U_{R_m}^B$, В	U_{R_A} , В	ε^B , В	δI , %		
			800	10	8	18	0.2	26	8.7		
			I^{06} , 10^{-3}A	U_R^{06} , В			ε^{06} , В				
			9.2	7.38			26.2				

Обчислення

$$\varepsilon_1^{\text{об}} = 22 + 3 + 0.3 = 25.3(B)$$

$$I_1^{\text{об}} = \frac{26}{280 + 2000 + 20} = 11.3 \cdot 10^{-3}(A)$$

$$U_{R_1}^{\text{об}} = \frac{26}{280 + 2000 + 20} 280 = 3.16(B)$$

$$\Delta \varepsilon = 26 - 25.3 = 0.7(B)$$

$$\delta \varepsilon = \frac{0.7}{25.3} \cdot 100\% = 2.8\%$$

$$\Delta I = 12 - 11.3 = 0.7(A)$$

$$\delta I_1 = \frac{0.7}{11.3} \cdot 100\% = 6.2\%$$

$$\varepsilon_2^{\text{об}} = 8 + 18 + 0.2 = 26.2(B)$$

$$I_1^{\text{об}} = \frac{26}{800 + 2000 + 20} = 9.2 \cdot 10^{-3}(A)$$

$$U_{R_1}^{\text{об}} = \frac{26}{800 + 2000 + 20} 800 = 7.38(B)$$

$$\delta I_2 = \frac{0.8}{9.2} \cdot 100\% = 8.7\%$$

Аналіз результатів:

Як бачимо, величина похибок не є надто високою. Врахувавши деякі похибки вимірювань, а також внутрішній опір джерела струму маємо підтвердження того, що закон Ома є дійсним.

Висновок:

Виконавши цю лабораторну роботу ми перевірили закон Ома для постійного струму. Зробили ми це за допомогою деяких вимірювань і обчислень, і в результаті отримали мінімальні похибки.